

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
postbus 20011
2500 EA Den Haag

KIESRAAD

Datum
18 april 2014

Ons kenmerk
2014-0000096705

Onderwerp
Advies integrale wijziging Kieswet

Blad
1 van 8

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG 's-Gravenhage
Nederland

Postadres
Postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage
Nederland

Internetadres
www.kiesraad.nl

E-mailadres
kiesraad@kiesraad.nl

1. Inleiding

In uw brieven van 17 september en 25 november 2013 hebt u de Kiesraad verzocht te adviseren over een integrale wijziging van de Kieswet. Daarbij hebt u ook aandacht gevraagd over de mogelijke vormgeving hiervan.

In dit advies is de huidige verkiezingsprocedure als uitgangspunt genomen. Bij het schrijven ervan is aangegeven waarom een integrale wijziging van de Kieswet noodzakelijk is en op welke wijze deze vorm kan krijgen. Uiteraard zijn er uitwerkingsvraagstukken verbonden aan de hier door de Kiesraad bepleite wijziging. Wanneer wordt besloten om deze daadwerkelijk ter hand te nemen, is de Kiesraad gaarne bereid tot nadere medewerking hieraan.

In de afgelopen jaren is een aantal fundamentele vraagstukken over ons kiesstelsel met enige regelmaat, en door verschillende personen en instanties, aan de orde gesteld. Het betreft onderwerpen zoals de eventuele invoering van een kiesdrempel, het al dan niet handhaven van de mogelijkheid van niet serieuze kandidaatstellingen (zowel qua leeftijd als qua voornemen om bij benoeming daadwerkelijk toe te treden tot de volksvertegenwoordiging), en het al dan niet afstappen van de huidige mogelijkheid van 'crossing the floor': de mogelijkheid voor zittende leden van vertegenwoordigende organen om zich af te splitsen van de lijst waarop c.q. de partij waarvoor zij zijn gekozen. De Kiesraad heeft deze onderwerpen niet in zijn advies betrokken, omdat deze primair een politieke overweging vergen.

2. Samenvatting

De Kieswet gaat deels uit van verouderde concepten, is op sommige punten onduidelijk, althans niet consistent, en bevat op onderdelen onnodige belemmeringen voor een snel, nauwkeurig en efficiënt verloop van het verkiezingsproces. Door de inzet van digitale hulpmiddelen zouden politieke partijen kandidatenlijsten op afstand, elektronisch, kunnen indienen en hoeft het hoofdstembureau niet langer betrokken te worden bij de berekening van de verkiezingsuitslag. Ook het ondersteunen van kandidatenlijsten – nu verplicht op het gemeentehuis – kan op een efficiëntere wijze worden geregeld. Het voorgaande laat

Datum
18 april 2014

Ons kenmerk
2014-0000096705

Onderdeel
Kiesraad

Blad
2 van 8

onverlet dat, ook bij de inzet van digitale hulpmiddelen, de betrouwbaarheid van het verkiezingsproces te allen tijde gewaarborgd moet zijn. Anderzijds biedt de Kieswet geen adequaat antwoord op actuele vraagstukken die deels samenhangen met technologische ontwikkelingen, zoals rond het gebruik van sociale media in het stemlokaal.

De toegenomen arbeidsmobiliteit onder ambtenaren maakt dat steeds minder personen die betrokken zijn bij de organisatie van het verkiezingsproces, daarin geroutineerd zijn. Om misverstanden en fouten te voorkomen, is het daarom belangrijk dat de Kieswet inzichtelijker gestructureerd en leesbaarder wordt. De Kiesraad vindt dat de Kieswet een algemeen deel moet krijgen, dat voor alle in de Kieswet geregelde verkiezingen geldt, en bijzondere delen voor elk van de verkiezingen afzonderlijk. Daarnaast kan de formulering van bepalingen hier en daar beter aansluiten op het gewone spraakgebruik en de terminologie in andere wetten.

Een ander onderdeel dat bij een integrale wijziging van de Kieswet herzien moet worden, betreft de hertelling van stemmen. De huidige regeling roept vragen op en is bij grootschalige hertellingen, anders dan bij gemeenteraadsverkiezingen, praktisch niet goed uitvoerbaar. De Kiesraad adviseert daarom om hertellingen voortaan decentraal plaats te laten vinden.

Voorts zijn er nog enkele vraagstukken, waarover in de praktijk veel vragen rijzen, die naar het oordeel van de Kiesraad bij een integrale wijziging van de Kieswet moeten worden betrokken. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de verenigingseis voor politieke groeperingen, de openbaarmaking van verkiezingsbescheiden, de strafbepalingen en de relatie tussen de Kieswet en andere wetgeving.

3. Digitalisering: snelheid, efficiëntie en nieuwe vraagstukken

De Kieswet is voor het laatst integraal herzien in 1989. De in de wet opgenomen inrichting van de verkiezingsprocedure is echter al veel ouder en inmiddels gedateerd. Terwijl het de ambitie van dit kabinet is dat alle Nederlandse burgers in 2017 veilig en gemakkelijk hun zaken digitaal gaan afhandelen bij alle overheden¹ – en de digitale weg in de toekomst steeds vaker de primaire weg wordt waarlangs bedrijven en burgers met de overheid communiceren² –, schrijft de Kieswet nog altijd voor dat kandidatenlijsten in persoon moeten worden ingeleverd.³ Terwijl e-mail niet meer weg te denken is als communicatiemiddel, schrijft de Kieswet voor dat tijdens de kandidaatstelling geconstateerde verzuimen met een aangetekende brief of tegen gedagtekend ontvangstbewijs ter kennis gebracht moeten worden van degene die de kandidatenlijst heeft ingeleverd.⁴ Dit zijn slechts voorbeelden om te illustreren dat het verkiezingsproces op een modernere manier kan worden vormgegeven, met gebruikmaking van digitale middelen en – uiteraard – met inachtneming van de waarborgen die aan een betrouwbaar verkiezingsproces dienen te worden gesteld.

Het in de wet beschreven verkiezingsproces is niet techniek-onafhankelijk geformuleerd; het veronderstelt een papieren proces. Dat was eind jaren '80 nog wel te begrijpen, maar de Kiesraad acht nu het moment gekomen om belemmeringen in de Kieswet weg te nemen, die de verantwoorde inzet van digitale techniek – waarmee snelheid en efficiëntie van het verkiezingsproces kunnen worden verbeterd – verhinderen. Denk in dit verband bijvoorbeeld aan het ombouwen van de huidige verkiezingssoftware OSV (= Ondersteunende Software Verkiezingen) tot een

¹ Kamerstukken II 2012/13, 26 643, nr. 280, p. 2.

² Kamerstukken II 2012/13, 26 643, nr. 280, p. 6 & Kamerstukken II 2013/14, 26 643, nr. 299, p. 3.

³ Vgl. art. H 3 en R 1 Kieswet.

⁴ Vgl. art. I 2 Kieswet.

Datum
18 april 2014

Ons kenmerk
2014-0000096705

Onderdeel
Kiesraad

Blad
3 van 8

beveiligde webapplicatie. Politieke partijen zouden dan hun kandidatenlijst op afstand elektronisch kunnen indienen, zodat zij niet meer voor elke verkiezing een cd-rom met software hoeven te installeren en altijd de meest recente formulieren tot hun beschikking hebben. Kiezers zou de mogelijkheid geboden kunnen worden om online, bijvoorbeeld met gebruik van hun DigiD, een ondersteuningsverklaring af te leggen.⁵ En de controle van ingediende verkiezingsbescheiden kan versneld en verbeterd worden, door deze (deels) te automatiseren.⁶ Onder de huidige Kieswet is dit alles niet mogelijk.

In de gemeente Rotterdam is al enkele malen succesvol geëxperimenteerd met een ander digitaal hulpmiddel: een digitaal register ongeldige stempassen. Stembureauleden scanden met een tablet computer het nummer op de stempas van een kiezer in, waarna een applicatie toonde of dit nummer voorkwam in het register ongeldige stempassen. Het werk van stembureauleden werd hierdoor vereenvoudigd en kiezers konden sneller hun stem uitbrengen. Uit de Kieswet blijkt niet of dit digitale register het papieren register mag vervangen.⁷ De Kiesraad hecht er aan dat de Kieswet geen onnodige belemmeringen bevat voor de (toekomstige) invoering van digitale hulpmiddelen.

Een ander voorbeeld waarbij digitale techniek bijdraagt aan een snel en efficiënt verkiezingsproces, heeft betrekking op de berekening van de verkiezingsuitslag. Nu worden in het verkiezingsproces in veel gevallen door vier organen stemtotalen bij elkaar opgeteld: het stembureau, de burgemeester, het hoofdstembureau en het centraal stembureau. Steeds worden de papieren processen-verbaal tussen deze organen in persoon overgedragen: een tijdrovende logistieke operatie.⁸ De officiële verkiezingsuitslag kan eerder worden vastgesteld en bekendgemaakt, als de burgemeesters de processen-verbaal van hun gemeente voor alle verkiezingen direct elektronisch bij het centraal stembureau aanleveren.⁹ Daarbij moet wel worden aangetekend dat er ook altijd een controle mogelijk moet zijn van de digitale bestanden aan het papieren proces-verbaal, waarbij in geval van verschil het papieren proces-verbaal beslissende betekenis moet blijven toekomen.

De Kieswet gaat op punten uit van verouderde concepten en sluit daardoor niet langer aan bij de maatschappelijke werkelijkheid van vandaag de dag. Het gevolg hiervan is niet alleen dat de wet niet meer aansluit op de behoeften van deze tijd, maar ook geen adequaat antwoord geeft op actuele vraagstukken. Bij de laatste verkiezingen is er bijvoorbeeld veel (sociale) media-aandacht geweest voor foto's die kiezers van zichzelf maken in het stemhokje – al dan niet met een ingevuld stembiljet –; de zogenoemde 'stemhokselfie' of 'stemfie'. De Kieswet geeft geen eenduidig antwoord op vragen over de reikwijdte van het grondwettelijk gewaarborgde stemgeheim – is het een recht, of omvat het ook een plicht?¹⁰ – en de verhouding van 'stemfies' tot dit stemgeheim. Bij de Tweede Kamerverkiezing in 2012 waren er politieke partijen die met behulp van sociale media – in het bijzonder Twitter – tot in het stembureau campagne voerden om de gunst van de kiezers. Beide voorbeelden tonen de noodzaak aan om na te denken over de vraag hoe omgegaan moet worden met het gebruik van mobiele apparatuur in het stemlokaal. De huidige Kieswet geeft hier geen klip en klaar antwoord op met als gevolg verwarring en onduidelijkheid bij gemeentebesturen en in de stembureaus, hetgeen het gevaar met zich meebrengt

⁵ Advies van de Kiesraad d.d. 14 november 2012 inzake Evaluatie-advies Tweede Kamerverkiezing 2012 (ons kenmerk: 2012-0000480394), p. 6.

⁶ Zie: Verdonck, Klooster & Associaties B.V., Modernisering passief kiesrecht. Inzet van ICT-middelen voor de modernisering van het passief kiesrecht', 13 december 2010.

⁷ Vgl. art. J 25 leden 5 t/m 7 Kieswet.

⁸ Vgl. artt. N 11, N 12 en O 4 Kieswet.

⁹ Kamerstukken II 2013/14, 26 643, nr. 275, p. 6.

¹⁰ Vgl. in dit verband bijvoorbeeld ook de artikelen J 26 en N 7 van de Kieswet.

dat hier in de praktijk verschillend mee wordt omgegaan. De Kiesraad vindt het belangrijk dat, naast de eerder in deze paragraaf genoemde onderwerpen, ook dit soort onderwerpen bij een integrale herziening van de Kieswet betrokken wordt.

4. Structuur en leesbaarheid

In Nederland is het verkiezingsproces in belangrijke mate decentraal georganiseerd. Bij gemeenten werkzame ambtenaren houden zich echter niet permanent bezig met verkiezingen. Verkiezingen vinden immers periodiek plaats. In de afgelopen decennia is voorts de arbeidsmobiliteit van ambtenaren toegenomen, waardoor in veel gemeenten kennis en ervaring met betrekking tot de kieswettelijke procedures kwetsbaar zijn. Het is daarom belangrijk dat de Kieswet een duidelijke structuur heeft en ook voor niet-juristen zo leesbaar en hanteerbaar mogelijk wordt gemaakt. De Kiesraad beseft dat een wettekst nooit voor iedereen even begrijpelijk zal zijn, maar de huidige Kieswet schiet nu op beide punten onnodig te kort.

Illustratief is de manier waarop de dag van de stemming moet worden berekend. Dat deze berekend wordt aan de hand van de dag van de kandidaatstelling was in 1896 – toen dit systeem werd ingevoerd – verklaarbaar. Nederland had destijds een districtenstelsel en er werd in een district alleen een verkiezing georganiseerd als zich op de dag van de kandidaatstelling twee of meer personen kandidaat hadden gesteld.¹¹ Maar sinds de introductie van het stelsel van evenredige vertegenwoordiging (1918) is de logica aan dit systeem komen te ontvallen. Ook de afdelingen waarin de Kieswet is ingedeeld, duiden niet op logisch gestructureerde regelgeving. De bepalingen over de verkiezingsprocedure zijn voor sommige verkiezingen met elkaar vervlochten¹² en voor andere neergelegd in afzonderlijke afdelingen.¹³ Een duidelijke reden voor dit onderscheid ontbreekt.

De Kiesraad pleit voor een integraal herziene Kieswet met een algemeen deel dat voor alle in de Kieswet geregelde verkiezingen geldt, en bijzondere delen voor elk van de verkiezingen afzonderlijk.¹⁴ Waar nodig kunnen de algemene regels dan in de bijzondere delen voor een specifieke verkiezing worden aangevuld of kan hun toepasselijkheid juist worden ingeperkt. Een dergelijke uniforme structuur zal de hanteerbaarheid van de Kieswet vereenvoudigen. Het maakt de Kieswet ook minder kwetsbaar bij wetswijzigingen, omdat beter inzichtelijk is op welke verkiezing(en) een voorgenomen wetswijziging betrekking heeft.

Sinds de laatste integrale wijziging in 1989 is de Kieswet door maar liefst 53 verschillende wetten gewijzigd. De Kieswet is er daarbij niet leesbaarder op geworden. De behoefte aan voorlichting en ondersteuning bij ambtenaren, politici, medewerkers van partijbureaus en kiezers is dan ook groot. Dit vertaalt zich al jaren in een toenemend aantal vragen dat rond verkiezingen bij het Informatiepunt Verkiezingen – een samenwerkingsverband van Kiesraad en het ministerie van BZK – binnenkomt. De Kieswet is onder meer slecht leesbaar, doordat niet overal wordt aangesloten op het gewone spraakgebruik en de geldende terminologie in andere wetten. De term 'lijstcombinatie' is vanuit historisch perspectief bijvoorbeeld verklaarbaar, maar de term 'lijstverbinding' is anno 2014 gebruikelijker. Op andere plaatsen gebruikt de Kieswet ook twee termen voor eenzelfde begrip, zoals 'kiezer' en 'kiesgerechtigde'.¹⁵

¹¹ N. Van Driel en R. De Jong, *De Tweede Kamerverkiezingen in vijftig stappen*, Amsterdam: Boom 2014, p. 32-33.

¹² Concreet: Tweede Kamer, provinciale staten, gemeenteraad en het algemeen bestuur van het waterschap.

¹³ Concreet: Europees Parlement, Eerste Kamer, eilandsraad.

¹⁴ Vgl. Kamerstukken II 2004/05, 29 986, nr. 3, p. 5.

¹⁵ Vgl. artt. D 4 en J 11 Kieswet.

Dat de Kieswet door zijn inconsequente structuur en slechte leesbaarheid moeilijk hanteerbaar is voor ambtenaren en (aspirant) politieke partijen is op zichzelf al problematisch. Het vergroot de kans op misverstanden en fouten in het verkiezingsproces. Dit probleem klemmt eens te meer nu in ieder stemlokaal verplicht een exemplaar (of uittreksel) van de Kieswet ligt.¹⁶ De leden van het stembureau – vrijwilligers – worden door de wetgever geacht daarin zelf een antwoord te kunnen vinden op vragen over het verloop van de stemming en het tellen van de stemmen. In de praktijk kan echter vrijwel geen enkel stembureaulid zijn weg in de wettekst vinden. Ook bij de recente gemeenteraadsverkiezingen leefden er veel vragen over de gevolgen van de plaatsing van het stemhokje voor de waarborging van het stemgeheim¹⁷, campagnevoeren in de directe omgeving van het stemlokaal¹⁸, en het onderscheid tussen geldige en blanco dan wel ongeldige stembiljetten.¹⁹

5. Hertelling

De huidige regeling in de Kieswet over hertelling van stemmen (de wet spreekt van nieuwe opnemings) stelt centraal stembureaus en vertegenwoordigende organen op diverse punten voor uitvoeringsproblemen. De Kieswet voorziet bijvoorbeeld niet in het te allen tijde vaststellen van een nieuwe uitslag na hertelling door het vertegenwoordigend orgaan en in de totstandkoming van een vergelijkend overzicht van uitslagen. Niet geregeld is ook op welke wijze tot een nieuwe uitslag wordt gekomen in geval van hertelling na een daartoe strekkend besluit van een vertegenwoordigend orgaan. De Kieswet gaat ervan uit dat hertellingen plaatsvinden tijdens zittingen van ofwel het centraal stembureau ofwel het vertegenwoordigend orgaan. De Kiesraad constateert dat in de praktijk de regeling als opgenomen in de Kieswet in veel gevallen niet meer of niet volledig wordt gevolgd. Indien bijvoorbeeld een gemeenteraad besluit tot een hertelling, pleegt de raad de burgemeester te belasten met de organisatie en uitvoering daarvan en wordt de burgemeester gevraagd om, na vaststelling van de nieuwe uitslag door het centraal stembureau, daarover zo spoedig mogelijk te rapporteren. Vervolgens vindt in de raad het zogenoemde geloofsbrievenonderzoek plaats, waarna wordt besloten over toelating van de gekozen raadsleden.

De huidige wettelijke regeling stelt ook om andere reden de praktijk voor problemen, vooral in geval van grootschalige hertellingen bij met name Tweede Kamerverkiezingen, verkiezingen voor het Europees Parlement en provinciale statenverkiezingen. De huidige regeling schrijft voor dat na een besluit tot hertelling de burgemeesters van de betreffende gemeenten de stembiljetten direct naar het centraal stembureau doen overbrengen en dat het centraal stembureau vervolgens onmiddellijk na ontvangst daartoe overgaat. Een dergelijke regeling is uitvoerbaar bij een gering aantal te hertellen stembureaus, maar bij grote aantallen – denk aan een hele kieskring als bijvoorbeeld de provincie Zuid-Holland – niet meer. Met het oog hierop stelt de Kiesraad voor om in de toekomst hertellingen bij Tweede Kamerverkiezingen, Europees parlementsverkiezingen en provinciale statenverkiezingen niet langer centraal, maar decentraal – bij de betreffende gemeenten – , te laten uitvoeren. Voordeel van een dergelijke opzet is ook dat de te hertellen stembiljetten binnen de gemeenten kunnen blijven en niet, zoals bij Tweede Kamerverkiezingen, naar Den Haag moeten worden overgebracht.

---

¹⁶ Vgl. art. J 17 lid 2 Kieswet.

¹⁷ Art. J 15 jo. J 16 lid 2 Kieswet.

¹⁸ Art. J 36 Kieswet.

¹⁹ Art. N 7 Kieswet.

Datum
18 april 2014

Ons kenmerk
2014-0000096705

Onderdeel
Kiesraad

Blad
6 van 8

De indruk bestaat dat de criteria die door centraal stembureaus worden gehanteerd om al dan niet tot een hertelling van de stemmen te besluiten, niet overal dezelfde zijn. De Raad is voornemens de redenen die in de praktijk worden opgevoerd om tot een hertelling te besluiten te evalueren en komt wellicht op dit onderwerp terug in zijn gecombineerde evaluatieadvies van de gemeenteraadsverkiezingen en de verkiezing van de leden van het Europees Parlement.

6. Enkele andere onderwerpen

Naast de in voorgaande paragrafen aangeduide vraagstukken, zijn er ook enkele andere onderwerpen die bij een integrale herziening van de Kieswet aandacht verdienen. Het betreft de organisatie van politieke partijen en de openbaarmaking van kandidatenlijsten, instemmingsverklaringen en ondersteuningsverklaringen.

6.1 Rechtspersoonlijkheid van politieke groeperingen

Het intern functioneren van politieke partijen is de afgelopen jaren veelvuldig onderwerp van debat geweest. Daarbij is sommige partijen verweten niet democratisch georganiseerd te zijn. Het is van belang op te merken dat de Kieswet hier niets over zegt. Weliswaar wordt de verenigingseis gesteld als voorwaarde voor registratie van partijaanduidingen, maar het gaat hierbij uitsluitend om toetsing aan het privaatrechtelijke verenigingsbegrip. Bij de behandeling van een registratieverzoek voor een aanduiding wordt niet gekeken naar – om enkele willekeurige voorbeelden te noemen – de doelstellingen van een politieke groepering, het ledenaantal of de interne verenigingsorganisatie. Vanuit een zuiver verkiezingstechnisch oogpunt is dat ook niet noodzakelijk. De verenigingseis is bij gelegenheid van de complete herziening van de Kieswet in 1989 in de Kieswet opgenomen om twee redenen. In de eerste plaats werd het wenselijk geoordeeld om een drempel op te werpen tegen al te lichtvaardige registraties – en de gang naar de notaris werd als zo'n drempel gezien – en in de tweede plaats verschaft een notariële akte duidelijkheid ter zake van de vertegenwoordigingsbevoegdheid. De Kiesraad merkt op dat vanuit enkel verkiezingstechnisch oogpunt kan worden volstaan met het stellen van de eis van volledige rechtsbevoegdheid en dat alsdan de rechtsvorm van politieke partijen zou kunnen worden vrijgelaten. Als het belangrijk wordt gevonden dat politieke partijen zelf intern ook op democratische wijze georganiseerd zijn, dan ligt het voor de hand daaraan in de Kieswet nadere invulling te geven.

6.2 Openbaarmaking

Verzoeken om ingeleverde kandidatenlijsten, instemmingsverklaringen en ondersteuningsverklaringen openbaar te maken worden meestal in een hectische periode voor ambtenaren ingediend: rond de verkiezingen. Niet zelden doet de aanvrager daarbij een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Uit inmiddels vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State blijkt dat de noodzakelijke openbaarmaking van verkiezingsbescheiden in de verkiezingsperiode uitputtend in de Kieswet is geregeld. Uit dit systeem vloeit voort dat de Wob gedurende de verkiezingsperiode niet van toepassing is op deze documenten; *erna wel*.²⁰ De Kiesraad adviseert deze jurisprudentie in de Kieswet te codificeren. Niet alleen om ambtenaren meer houvast te bieden bij het behandelen van verzoeken tot openbaarmaking, maar ook om voor derden inzichtelijker te maken op welke informatie zij hoe en wanneer recht hebben. Om dezelfde reden is het ook wenselijk de jurisprudentie over de beperkte toepasselijkheid van artikel 4:5 van de

²⁰ ABRvS 1 april 2012 AB 2012, 196 m.nt. P.J. Stolk.
ABRvS 5 september 2012 AB 2012, 384 m.nt. P.J. Stolk.

Algemene wet bestuursrecht²¹ – de herstelmogelijkheid bij onvolledig ingediende aanvragen bij registratie van een aanduiding – in de Kieswet te codificeren.²²

6.3 Strafbepalingen

De Kiesraad is recentelijk een onderzoek gestart naar de werking van de strafbepalingen uit de Kieswet. Hierbij wordt ook gekeken naar het vervolgingsbeleid van het Openbaar Ministerie. De strafbaarstelling van het ronselen van volmachten is daarbij een van de aandachtspunten. De Kiesraad verwacht u de resultaten van dit onderzoek nog dit jaar te kunnen aanbieden, zodat u de uitkomsten kunt betrekken bij de door de Raad bepleite herziening van de Kieswet.

6.4 De relatie tussen de Kieswet en andere regelgeving

De Kieswet gebruikt terminologie die afwijkt van het gewone spraakgebruik en van de terminologie die in andere wetten – Gemeentewet,²³ Algemene wet bestuursrecht (Awb)²⁴ – gebruikelijk is. Zo kent de Kieswet het ‘verzoek’ in plaats van de ‘aanvraag’, de ‘beslissing’ in plaats van het ‘besluit’, en ‘bezwaren’ in plaats van ‘bedenkingen’. Door deze afwijkende terminologie wordt afbreuk gedaan aan de juridische eenduidigheid van het rechtssysteem. Bovendien is het een bron voor misverstanden in een rechtsgebied waarin veel vrijwilligers werkzaam zijn en burgers ook regelmatig zelfstandig antwoorden op hun vragen zoeken in de wet. In 2012 heeft de Kiesraad onderzocht welke aanpassingen nodig zijn om de Kieswet op de Awb af te stemmen.²⁵ De Raad adviseert de afstemming van de Kieswet op de Awb bij de herziening van de Kieswet te betrekken, om de hanteerbaarheid en leesbaarheid van de Kieswet te vergroten.

Ook de bepaling die een oplossing moet bieden voor het geval een lokaal referendum samenvalt met een stemming op basis van de Kieswet, is toe aan modernisering.²⁶ De gemeenteraden zijn niet de enige volksvertegenwoordigende organen die een referendum kunnen uitschrijven. Provinciale staten kunnen dat ook.²⁷ In vier provincies — Friesland, Limburg, Noord-Holland en Zeeland — is reeds een provinciale referendumverordening vastgesteld. In deze verordeningen wordt al (nauw) aansluiting gezocht bij de Kieswet.²⁸ Alleen mogen de stemmingen op basis van de huidige wetgeving niet gecombineerd worden. De Kiesraad geeft u in overweging hierin te voorzien.

7. Slot

In dit advies is een groot aantal onderwerpen besproken dat in de ogen van de Kiesraad een integrale herziening – modernisering – van de Kieswet rechtvaardigt. De hedendaagse behoeften van kiezers, politieke partijen, en personen en instanties die zijn belast met de organisatie van verkiezingen vragen hierom. Ons verkiezingsproces kan aan toegankelijkheid en transparantie winnen en kan op

²¹ ABRvS 4 oktober 2006 AB 2006, 401 m.nt. P.J. Stolk.

²² Vgl. Kamerstukken II 1988/89, 21 221, nr. 3, p. 17.

²³ Vgl. art. 5, aanhef en onder c, Gemeentewet.

²⁴ Vgl. Kamerstukken II 2004/05, 29 986, nr. 3, p. 5.

²⁵ Vgl. de bijlage bij de brief van 15 mei 2012 aan uw directeur-generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties inzake de relatie Algemene wet bestuursrecht en Kieswet (ons kenmerk: 2012-0000283261).

²⁶ Vgl. art. J 6 Kieswet.

²⁷ Art. 124 lid 1 Grondwet jo. art 105 jo. 145 Provinciewet

²⁸ Zie bijvoorbeeld artikel 7 van de Referendumverordening voor de provincie Noord-Holland of artikel 7 van de Referendumverordening voor de provincie Zeeland.

Datum
18 april 2014

Ons kenmerk
2014-0000096705

Onderdeel
Kiesraad

Blad
8 van 8

onderdelen efficiënter worden georganiseerd. De Kiesraad is gaarne bereid om, vanuit zijn expertise, met u mee te denken over de uitwerking hiervan.

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

M. Bakker,
secretaris-directeur